

УДК 378. 016: [373.3.016:811.111]

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО ФОРМУВАННЯ
АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В АУДІЮВАННІ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

І.В. Головська

У статті розглядаються особливості аудіювання молодших школярів як психічного процесу. Наголошується на необхідності вивчення психофізіологічних особливостей молодшого шкільного віку під час фахової підготовки майбутніх учителів іноземної мови. Визначаються методичні завдання, розв'язання яких забезпечує динаміку розвитку учнів у сприйнятті мови. Показано, які прийоми навчання аудіюванню доцільно використовувати в початковій школі.

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів, аудіювання, молодші школярі, компетенція в аудіюванні, особливості аудіювання, навчальна діяльність.

**PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES TO FORMING
COMPETENCE IN ENGLISH LISTENING COMPREHENSION OF JUNIOR PUPILS**

I.V. Holovska

Summary. The mental process of primary school children's listening comprehension is considered in the paper. The necessity of learning of the physiological characteristics of primary school age in the professional training of future teachers of

foreign languages is underlined. The author defines methodical tasks which provide the dynamics of the pupils in the perception of speech. The author shows what training techniques of listening comprehension training may be used at primary school and in what way a pupil may be taught.

Keywords: *training of future teachers of foreign languages, listening comprehension, primary school children, competence in listening comprehension, features of listening comprehension, educational activity.*

В умовах інтеграції України до європейської спільноти, орієнтації на загальноєвропейські рекомендації та вимоги щодо мовної освіти, а також приєднання вітчизняної системи вищої освіти до Болонського процесу проблема реформування вивчення іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах та фахової підготовки майбутніх учителів іноземної мови початкової школи набуває особливої актуальності.

Питанням удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови у вищих педагогічних закладах освіти присвячені праці багатьох сучасних педагогів та науковців: О.Б. Бігич, Т.В. Зубенко, Г.О. Китайгородської, О.С. Михайлової, С.Ю. Николаєвої, В.М. Плахотника, Г.В. Рогової, Д. Хопкінс, Дж. Річардса та інших. Науковцями (Н.М. Бабін, Н.В. Бабкіна, Л.І. Божович, Л.В. Виготський, Л.В. Макарова, В.С. Мухіна, І.О. Зимня, І.Г. Огороднікова, О.А. Онисюк, С.В. Роман, Л.Д. Столяренко, Н.Ф. Талізін, Д.И. Фельдштейн, І.В. Яворська-Ветрова та ін.) доведена необхідність урахування вікових особливостей молодшого школяра при організації навчання іноземної мови в школі I ступеня. У науковій та методичній літературі зазначено, що на молодший шкільний вік припадає розквіт здібностей до засвоєння іноземної мови, який безпосередньо пов'язаний з чинниками фізіологічного порядку. Низку методичних праць присвячено психічним особливостям навчання іншомовного аудіювання (С.В. Гапонова, Н.Є. Жеренко, І.О. Зимня, Н.В. Єлухіна, Л.Л. Савчук та ін.). Зокрема Н.Є. Жеренко дослідила характеристики психофізіологічних механізмів аудіювання в молодшому шкільному віці, у якому всі психічні процеси набувають самостійності, що дозволяє нам говорити про доцільність формування в молодшого школяра англомовної компетенції в аудіюванні.

Мета статті полягає у виявленні сучасних тенденцій у навчанні іноземної мови молодших школярів, зокрема в ході опанування аудіюванням, та врахуванні зазначених тенденцій у змісті фахової підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

На думку С.В. Романа, передумовою успішного раннього шкільного навчання іноземної мови є врахування психофізіологічних факторів, оскільки суб'єктом навчального процесу є учень як такий. Дослідниця зазначає, що неможливо організувати навчання іноземної мови, не беручи до уваги вікових фізіологічних, психічних та індивідуально-психологічних характеристик учнів початкових класів, не враховуючи природи навичок і вмінь іншомовного спілкування, а також досвіду дітей у рідній мові, не вирішуючи провідних психологічних завдань початкової освіти [5, с.19]. У зв'язку з цим, вивчення психофізіологічних особливостей молодшого шкільного віку є необхідною складовою професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови.

Характерною рисою молодшого шкільного віку є наявність значних резервів розвитку. З приходом дитини до школи, під впливом навчання починається перебудова всіх її пізнавальних процесів, набуття нею якостей, властивих дорослим людям. Дитина включається в нові для неї види діяльності і системи міжособистісних стосунків. У цей віковий період до провідних видів діяльності, поряд із спілкуванням і грою, долучається й навчальна діяльність.

Загальними характеристиками усіх пізнавальних процесів дитини стають їхня продуктивність і стійкість. Наприклад, дитині з перших днів навчання необхідно протягом тривалого часу утримувати увагу на уроках, сприймати й засвоювати все те, що говорить учитель. У дітей цього віку відбувається активний розвиток уваги, уваги, інших аспектів психічної діяльності. Отже, навчання іноземної мови покликане не тільки забезпечувати засвоєння навчального матеріалу, але й стимулювати загальний інтелектуальний і психічний розвиток школяра.

Молодші школярі на початковому етапі опанування англійською мовою вже мають добре сформовані навички, необхідні в інтелектуальній, емоційній та соціальній сферах життя. Вони вправно володіють деяким словниковим запасом рідною мовою, щоб творчо його застосовувати, їм притаманна багата фантазія та уява, вони усвідомлюють відмінність між реальністю та вигадкою, можуть працювати в групі і вчитися в інших. Учителі початкової школи та методисти зазначають, що діти цього віку здатні зрозуміти сказане, не сприймаючи кожне слово окремо. Інтонація, жести, міміка, вираз обличчя вчителя – все це допомагає їм зрозуміти незнайомі слова, а іноді й фрази. У них добре розвинена довготривала пам'ять: те, що вони засвоїли, пам'ятають досить довго. Необхідно також підкреслити, що учні цієї вікової категорії не можуть довго зосереджуватися на одному об'єкті або дії, тому урок іноземної мови має бути насичений такими вправами, які б дали змогу урізноманітнити навчальну діяльність, допомогли б спрямувати увагу учнів у потрібному напрямку. “Золотим” правилом для вчителя, який навчає іноземної мови молодших

школярів, має стати положення про те, що матеріал уроку обов'язково повинен підкріплюватися наочністю.

У методичній літературі звернено увагу на те, що ефективність навчання іноземної мови загалом більш ніж на 70% залежить від рівня сформованості вміння аудіювання. Робота по формуванню його посідає особливо важливе місце на початковому етапі навчання іноземної мови, оскільки саме в цей період діти вперше знайомляться з іноземною мовою, вчать слухати й розуміти сприйняте, реагувати на отриману інформацію. Майбутнім учителям іноземної мови необхідно засвоїти, що переважну частину навчального часу в початковій школі педагог приділяє саме формуванню аудіювання як базового рецептивного вміння. Його роль полягає не тільки в отриманні різнобічної іншомовної інформації, а й у формуванні фонематичного слуху, вимови тощо, які необхідні для розвитку умінь у говорінні, читанні, письмі [1, с. 26].

О.С. Михайлова зазначає, що в змісті навчання аудіювання виділяють три компоненти: лінгвістичний, який передбачає розуміння учнями мовних і мовленнєвих одиниць; психологічний, який включає формування й розвиток лексичних, фонетичних і граматичних навичок; методологічний, що передбачає уміння зосереджено слухати вчителя, диктора, товариша [4, с. 131].

Важливо звернути увагу майбутніх вчителів іноземної мови на те, що на уроках доцільно застосовувати різноманітні матеріали з аудіювання. Здебільшого це тексти різних типів, жанрів, пісні. З огляду на психофізіологічні особливості учнів молодшого шкільного віку, можна виділити наступні критерії відбору матеріалів для аудіювання: 1) обсяг тексту для аудіювання; 2) зміст тексту; 3) вік учнів; 4) тематика текстів; 5) рівень мовного розвитку учнів; 6) темп читання тексту диктором; 7) чіткість вимови диктора; 8) наявність зовнішніх шумів.

Не варто забувати про те, що учням необхідно слухати тексти, начитані різними голосами, найкраще ровесників (для того, щоб завдання було найбільш наближене до ситуації реального життя й мало комунікативну спрямованість), і з різною вимовою, оскільки одна з цілей навчання аудіювання – допомагати учням у формуванні вміння долати труднощі аудіювання в реальному житті.

Учні молодшого шкільного віку здатні запам'ятовувати досить значний обсяг мовного матеріалу. Також необхідно звернути увагу майбутніх вчителів іноземної мови на наявність явища “імпринтингу”, закарбовування мовного або мовленнєвого матеріалу в свідомості за умови необхідної мотивації, стимулу. Це передбачає широке використання різноманітних форм роботи, цікавих ігор, пісень, римівок, віршів. Значну роль відіграють музичний супровід, міміка, жести, рухи, звукоімітація [3, с.225].

Найважливішою рушійною силою, здатною викликати інтерес дитини до занять іноземною мовою й стимулювати слухання, є ігрова ситуація. Саме в умовах захоплюючої для дитини ігрової ситуації розвивається уява, виявляється прагнення до наслідування й рухової активності. Встановлено, якщо в процесі іншомовної мовленнєвої діяльності задіяні відразу кілька органів сприйняття (слух, зір, рух), то дитина значно краще й швидше запам'ятовує мовний матеріал і з великим бажанням його відтворює. Все це необхідно враховувати при виборі завдань з аудіювання.

У методичній літературі доведена доцільність застосування вправ TPR (Total Physical Respond) на першому етапі навчання аудіювання, коли учні вступають у спілкування, використовуючи компенсаторні навички (жести, рухи, міміку). Невербальне спілкування, на думку психологів, є не менш важливим, ніж вербальне, для того, щоб партнери по спілкуванню розуміли один одного. Переваги цього виду завдань полягають у тому, що вчитель відразу бачить, розуміють діти почуте чи ні. Подібні вправи дають змогу перевірити лексику, орфографію, розуміння фраз шкільного вжитку. Окрім того, учні наслідують один одного: якщо хтось не зрозумів завдання з першого разу, то він дивиться на те, що роблять інші, і виконує необхідну команду, засвоюючи її лексичне значення. Прикладом можуть служити наступні вправи:

Listen and do: *Go..., Point to..., Open..., Close..., Put...*

Listen and move: *Jump, Run, Climb, Sit down, Stand up, Fly, Swim, Brush your teeth, Eat a lemon, Wash your hands.*

Listen and repeat:

- 1) *Clap your hands. Clap your hands. 2) Point to the ceiling, Point to the floor, Slap your legs. Slap your legs. Point to the window, Point to the door, Stamp your feet. Stamp your feet. Clap your hands together Snap your fingers. Snap your fingers. One, two, three, Clap your hands. Clap your hands. Now sit down and look at me.*

Також необхідно привернути увагу майбутніх вчителів іноземної мови до того факту, що діти молодшого шкільного віку дуже люблять малювати і з великим задоволенням виконують завдання, де необхідно намалювати малюнок або розфарбувати його у відповідності до змісту тексту, який звучить [2, с.12].

- 1) **Listen and draw:** a) It is in the cupboard. b) It is under a bed. c) It is under a chair. d) It is on a chair.

2) **Listen and colour:** a) Colour the big fish blue and yellow. b) Colour the little fish pink and green. c) Colour the big plane purple. d) Colour the little plane brown. e) Colour the big apple red. f) Colour the little apple green.

Цікавою формою перевірки навичок аудіювання є підбір реплік для героїв оповідання. Діти слухають текст і добирають репліки відповідно до змісту тексту. Не менш цікавим є завдання, коли учням пропонують прослухати опис тварини, людини або якогось місця й дібрати ключові слова (**Listen and label**).

Учням молодшого шкільного віку завжди подобається працювати з малюнками. Можна запропонувати їм завдання на їх сортування за темами (**Listen and classify**).

Учитель може використовувати малюнки для знаходження помилок у тексті на аудіювання (**Listen and correct**) або навпаки знайти малюнки, що не відповідають змісту тексту.

Можна урізноманітнити завдання на аудіювання й за рахунок ігор, які передбачають концентрацію уваги учнів. Найпростіший приклад такої гри "**True or false**" [2, с.12]. Учні отримують завдання плеснути один раз, якщо почують правильне твердження, і два рази, якщо хибне. Наприклад: *Today's Monday.* (one clap) *It's sunny today.* (two claps). *Very good.* *It is raining today.* *This is Anna.* (one clap) *This is Helen.* (two claps) *Oh, no.* *This is Pat.*

Отже, майбутнім учителям іноземної мови необхідно враховувати в своїй професійній діяльності те, що на початковому етапі навчання учні переважно вивчають англійську мову в процесі аудіювання й говоріння. Оволодіння аудіюванням дає змогу реалізувати не тільки комунікативну мету навчання іноземної мови, а й виховні й розвивальні цілі. Формування мовленнєвої компетенції в аудіюванні передбачає розвиток в учнів фонематичного та інтонаційного слуху, вміння прогнозувати зміст висловлювання, виховує культуру слухання не тільки іноземною, але й рідною мовою, позитивно позначається на розвитку пам'яті, насамперед слухової, що є важливим і необхідним для вивчення як іноземної мови, такі будь-якого іншого предмета.

Література

1. Басіна А. Методика викладання іноземної мови в початковій школі / А. Басіна. – К.: Шкільний світ, 2007. – 128 с.
2. Make your lessons brighter / Упоряд. С. Тулупова, І. Берегова. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с.
3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – [2-е вид., випр. і перероб.]. – К.: Ленвіт, 2002. – 328с.
4. Михайлова О.С. Формування соціокультурної компетенції учнів початкової школи в процесі навчання аудіювання / О.С. Михайлова. – Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка.- 2013.- Вип. 6.- С. 131 - 136.
5. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник / С.В. Роман. – К.: Ленвіт, 2009. – 216 с.